

Erik Hvid og Flemming Olsen

Kursus i dansk grammatik

Øvebog 2

Gyldendal Uddannelse

adverbial biordsled
adverbium biord
aposition navnetillæg

direkte objekt genstandsled
indirekte objekt hensynsled
konjunktion bindeord

ledsætning bisætning
objektsprædikat omsagnsled
til genstandsled

Kursus i dansk grammatik
Øvebog 2
Af **Enk** Hvid og Flemming Olsen
1. udgave, 1. oplag 2002

© 2002 Gyldendalske Boghandel,
Nordisk Forlag A/S, København
Kopiering fra denne bog er ikke tilladt
Forlagsredaktion: Mikael Pedersen
Grafisk tilrettelæggelse og omslag:
Karen Christensen Design
Bogen er sat med Caecilia
og trykt hos Narayana Press
ISBN 87-02-00582-4

Gyldendal Uddannelse

www.gyldendal-uddannelse.dk

Kursus i dansk grammatik består af
Grundbog: ISBN 87-02-00580-8
Øvebog 1: ISBN 87-02-00581-6
Øvebog 2: ISBN 87-02-00582-4

Sætningens led

VERBAL

103

Sæt streg under verbalerne. Prøv med *jeg*.

Jens var på vej ud af supermarkedet. Pludselig følte han en fast hånd på sin albue. Han vendte sig om og så en mand med blød hat og regnfrakke. Manden smilede, men det var ikke et venligt smil. „Jeg så at De tog noget fra en af hylterne, og De betalte ikke ved kassen,“ sagde han. „Er det mig De taler til?“ spurgte Jens. „Jeg kunne aldrig drømme om at tage noget uden at betale.“ „Jeg er sikker på at De har taget noget, og at De ikke har betalt,“ sagde manden. „Vil De være venlig at følge med ind på kontoret.“

Hvad fortæller verbet om i en sætning?

104

Understreg de sammensatte verbaler.

1. Peter var igen kommet for sent.
2. Hvad ville du have gjort hvis dine forældre ikke havde hjulpet dig?
3. Vi kunne ikke gøre noget.
4. Jeg ville have spurgt John, men han kom ikke til mødet.
5. Han kunne hurtigt have læst bogen hvis han havde villet.

105

Svar på spørgsmålene i de følgende sætninger. Brug sammensatte sætningsled i svarene.

1. Hvad har du lavet i dag?

Jeg har

2. Hvor havde din onkel været henne?

Han havde

adverbial biordsled
adverbium biord
apposition navnetillæg

direkte objekt genstandsled
indirekte objekt hensynsled
konjunktion bindeord

ledsætning bisætning
objektsprædikativ omsægsled
til genstandsled

3. Hvorfor var din søster blevet hjemme?

4. Hvem har han korresponderet med i USA?

5. Jamen, hvad havde Jette da troet?

106

Indsæt et verbal der giver mening. I nogle tilfælde er der flere muligheder.

1. Patrick _____ sit hus i går.

2. Sebastian _____ på en avis. Han _____ om trafikproblemer.

3. Line _____ af astma, og det _____ hende meget.

4. Clara _____ sine briller alle vegne.

5. Mark _____ at hele verden havde vendt ham ryggen.

6. Min far _____ arbejdsløs da jeg var otte år.

7. Pludselig _____ hun at der _____ en anden kvinde i Lasses liv.

8. Rebecca _____ et længere fordrag for sine børn om faren ved ecstasy,
men de _____ ikke hvad hun _____.

præposition forholdsord
relativ henførende
subjekt grundled

subjektsprædikativ omsagnsled
til grundled
substantiv navneord

verbal udsagnsled
verbum udsagnsord

SUBJEKT

107

Sæt streg under subjekterne.

Alle kender Murphys lov. Den siger at alt hvad der kan gå galt, faktisk går galt. Andre udgaver af den samme lov er: „Ingenting er så let som det ser ud til“ og „Alting tager længere tid end man tror det vil.“

Hvad fortæller subjektet om i en sætning?

108

Indsæt et subjekt der giver mening. I nogle tilfælde er der flere muligheder.

- _____ kunne ikke lære den tyske grammatik.
- _____ sagde at _____ ville blive regnvej.
- _____ er det vigtigste i livet.
- _____ er ikke særlig selvstændig, _____ efterligner alt hvad _____ har fundet på.
- _____ er blevet revet ned.
- _____ er åbent alle hverdage fra kl. 10 til kl. 17.
- To timer efter gennemsøgte _____ huset, men _____ fandt ingenting. Alligevel gav _____ ikke op, for _____ håbede at _____ havde efterladt sig spor.
- _____ skal betale skaden? _____ siger at _____ ikke er deres pligt.
- Desværre er _____ mindre end naboens.

109 FORELØBIGT SUBJEKT

Sæt streg under det foreløbige subjekt og × under det egentlige subjekt.

1. Der står en buket roser på bordet.
2. På væggen hang der et gammelt landkort.
3. Der fortælles mange historier om Holger Danske.
4. Det regnede hele dagen i går.
5. Det må være svært at nå alt det som Nina når.
6. Det kan ikke være rigtigt at du ikke vidste det.

110

Skriv sætningerne om så der bliver både et foreløbigt og et egentligt subjekt.
Eksempel:

En ældre dame gik ud ad døren. Der gik en ældre dame ud ad døren.
(×) ×

1. En masse mennesker kom løbende.

2. En gruppe rockere boede i det gamle hus.

3. Mange artikler blev skrevet om det emne.

4. En skole for butlere er lige blevet åbnet uden for London.

5. En ung mand lå på gulvet med en stor bule i panden.

6. Nakskov er kendt som en by hvor mange skibe blev bygget.

præposition forholdsord
relativ henførende
subjekt grundled

subjektsprædikat omsagnsled
til **grundled**
substantiv navneord

verbal udsagnsled
verbum udsagnsord

SUBJEKT OG VERBAL

111

Sæt × og ○. Streg de sammensatte led under.

1. Hovedgevinsten er på over en million kroner.
2. Eventuelle klager over afgørelsen skal sendes til amtet.
3. Amtet skal have modtaget klagen inden klagefristens udløb.
4. Gevinsten blev overrakt vinderen forleden.
5. Mange mennesker har hidtil måttet leve med dette ubehag.

112

Find subjekt og verbal.

1. Vi lever ikke evigt.
2. Festen holdes i hjemmet.
3. At manden var beruset var tydeligt for enhver.
4. Vi kunne se med det samme at skaden var betydelig.
5. Hvorfor har du aldrig indrømmet at du har uret.
6. Hans familie burde have hjulpet ham dengang han trængte til det.
7. Peter venter vi os en del af.

adverbial biordsled
adverbium biord
apposition navnetillæg

direkte objekt genstandsled
indirekte objekt hensynsled
konjunktion bindeord

ledsætning bisætning
objektsprædikativ omsagnsled
til genstandsled

113

Sæt × og ○.

Ed Murphy var ingeniør, og hans speciale var flyvemaskiner. Under Anden Verdenskrig benyttede det amerikanske luftvåben sig af hans viden, og hver gang nogen var i tvivl, sendte de bud efter Murphy. Men en dag var det slut med hans tålmodighed. „Alle spørger mig til råds, men ingen følger mine råd. Selv teknikerne bliver ved med at lave fejl; de tror de behersker teknikken, men alt det tekniske behersker i virkeligheden dem.“

114

Sæt × og ○.

De fleste på øen kender hendes elegant dekorerede hønse- og gåseæg. Porcelænsmalingen er platter med landskabs-, skibs- og blomstermotiver. Papirklippene, især masker, bliver lavet af papir fra ugebladene, for så er udfordringen større. Det er foreløbig blevet til 3 333 små sirligt klippede masker. Hun har en stor produktion bag sig, og det er derfor naturligt, at hun i år er hovedudstiller på kulturforeningens udstilling i kulturugen til sommer. Alterdugen i øens kirke er også hendes produkt. Hun bliver fejret af familie og mange venner ved et arrangement mandag formiddag.

DIREKTE OBJEKT

115

Streg objekterne under.

1. Vi kan tilbyde undervisning i flere forskellige sprog.
2. 10 pct. af den danske befolkning har sarte slimhinder og mundtørhed.
3. Virksomhederne ved nu at de grundlæggende kvalifikationer er på plads.
4. Du gør en indsats for et godt samarbejde og har gode samarbejdsevner.
5. Vi forventer at du opfylder de fleste af nedenstående kvalifikationer.

116

Find verbal, subjekt og direkte objekt. Sæt tegn.

1. Så forstod Jesper pludselig problemet.
2. Frederikke ville altid bestemme alting.
3. Regningen sendte Søren bare tilbage til firmaet.
4. Niels ville have bestilt to cappuccino, men tjeneren sagde at det kunne de ikke lave.
5. Så meget har du da vel ikke betalt for den gamle smadrekasse?
6. Ingen ville røre en finger for at hjælpe Jan.
7. Har I hørt hvad ministeren sagde i tv i går?
8. Ingen ville kunne gøre den slags mere end én gang.

117

Find de direkte objekter – der er ikke direkte objekt i hver sætning.

Jeg har ingen børn, og jeg har aldrig været gift. Da jeg var yngre, kendte jeg et par unge mænd, men min mor skræmte dem væk. Hun havde otte børn og var meget streng; hun ville ikke have noget af den slags, sagde hun. Jeg havde job på et kontor, og der var især én fyr der interesserede mig. Somme tider fulgte han mig hjem fra arbejdet; men når min mor så os sammen, sagde hun: „Anne, du ved godt at ingen fornuftig pige spilder sin tid ved havelågen.“ Og på den måde sluttede hun det bekendtskab.

adverbial biordsled
adverbium biord
apposition navnetillæg

direkte objekt genstandsled
indirekte objekt hensynsled
konjunktion bindeord

ledsætning bisætning
objektsprædikatv omsagnsled
til genstandsled

118

Indsæt et eller flere ord der giver mening som direkte objekt.

1. Jeg støtter Jakobs _____.
2. Jeg tror ikke du har _____ Emma er ikke fyldt 40.
3. Eleverne forberedte omhyggeligt _____.
4. Til min fødselsdag sendte Mie mig _____.
5. Joakim fik _____ da han kom hjem fordi han ikke havde luftet
_____.
6. Oliver bedrog _____ for flere hundrede tusinde kroner.
7. Jeg er ikke sikker på at computere kan erstatte _____.
8. Firmaet hævede Nanas _____ fordi hun havde hjulpet
_____ så mange gange.

præposition forholdsord
relativ henførende
subjekt grundled

subjektspredikativ omsagnsled
til grundled
substantiv navneord

verbal udsagnsled
verbum udsagnsord

INDIREKTE OBJEKT

119

Det indirekte objekt afmærkes med en □ Afmærk verbal, subjekt, direkte og indirekte objekt i denne tekst. Der er ikke indirekte objekter i alle sætningerne.

Redaktøren havde overdraget den unge journalist, Marie, den opgave at lave et interview med en berømt forfatter. „Måske giver de ham en dag Nobelprisen,“ havde redaktøren sagt. Marie mente at hun skyldte redaktøren at gøre sit bedste, men hun var ikke sikker på hvad Nobelprisen var for noget, og hun turde ikke bede redaktøren forklare sig det. Hun forberedte omhyggeligt nogle spørgsmål som hun ville stille forfatteren. „Fortalte De Deres forældre at De ville være forfatter?“ „Hvad gav Dem ideen til Deres første bog?“ „Bruger De Deres eget liv som inspiration?“

Men da Marie mødte op på hotellet, meddelte receptionisten hende at forfatteren ikke ønskede at tale med hende. Det var hun skuffet over, for han havde jo lovet hende et interview.

SUBJEKTSPRÆDIKATIV

120

Find subjektsprædikativerne.

1. Idealet var at sammenlægningen skulle ske frivilligt.
2. Spillet handler om præsten Thomas Kingo, der i en periode var huslærer på Vedbygård, og som også har været præst i Kirke Helsingø. I stykket er han blevet bisp på Fyn, men vender tilbage til Vedbygård.
3. „Kingo – et liv i drøm“ bliver det 11. borgspil i rækken, og det skal opføres på amfiteatret i Vedbygårds park til august.
4. Skulpturen er et springvand med destilleret vand. Både kunstneren og gæsterne var meget tilfredse med kunstværket.
5. Borgmesteren var glad for at kunne afsløre kunstværket da det bl.a. var et bevis på at der kan stå kunst andre steder end på et kunstmuseum.

121

Find subjektsprædikativerne. Der er ikke et prædikatív i alle sætningerne.

„Den mands største problem er at han tror at han er skuespiller. Det er han ikke.“ Denne udtalelse kommer fra en pige der engang håbede at blive Michael Douglas' kone. Hun faldt for ham fordi hun syntes at han var den pragtfuldeste mand i verden, han lignede en græsk gud. Men nu har hun skiftet mening. „Han tror at han kan tillade sig hvad som helst bare fordi han hedder Michael Douglas. Men i Hollywood kaldes han sin fars uheldige søn. Han er jo søn af Kirk Douglas, men anses for en syvenderangs skuespiller.“

OBJEKTSPRÆDIKATIV

122

Sæt streg under objektsprædikativerne.

1. Man har kaldt Piet Hein et multigeni, der forener Søren Kierkegaards, Niels Bohrs og Storm P's evner i én person.
2. Han malede stolen grøn og huset gult.
3. Hun kunne ikke holde maden varm.
4. De fandt festen en stor skandale.
5. Man kalder Stockholm Nordens Venedig.

præposition forholdsord
relativ henførende
subjekt grundled

subjektprædikat omsagnsled
til grundled
substantiv navneord

verbal udsagnsled
verbum udsagnsord

ADVERBIALER

123

Understreg adverbialerne.

1. Udstillingen sætter især fokus på årets to nyheder, som er inspireret af det nye årtusinde.
2. Det er hendes danske side der er mest fremtrædende når hun er på arbejde, hvor hun slet ikke tænker over at hun er mere mørkhåret end de andre.
3. Normalt er formanden ikke af stærke ord, og han giver da også nærmest en undskyldning for sig selv inden han rigtig tager fat.

124

Skriv adverbialerne op under teksten. Del dem op i adverbier og præpositionsled.

1. Når du arbejder med længere tekster, er det vigtigt hurtigt at kunne finde rundt i teksten.
2. Bogen er velegnet til arbejde både på egen hånd og i grupper.
3. Hun har pænt, mørkt hår, som er klippet kort, og som går temmelig langt ned i panden.

Adverbier:

Præpositionsled:

125

Find adverbialerne i teksten, og skriv dem op nedenunder.

Biblioteket og banken har i fællesskab forsøgt at regulere parkeringen på deres fælles plads. Folk parkerer helt tilfældigt på pladsen, der faktisk ikke er en offentlig parkeringsplads, men en fælles, privat plads. Nu tager bank og bibliotek skrappe midler i brug. De vil have folk til at respektere de gældende parkeringsregler.

Adverbialer:

_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____

APPOSITION

126

Sæt streg under appositionerne. Sæt komma hvis appositionen ikke er nødvendig for forståelsen.

1. Boks den nye internetvirksomhed har netop åbnet kontor i byen.
2. De udenlandske virksomheder Nokia og Ericsson fremstiller mobiltelefoner og har begge en afdeling i Danmark.
3. Messen verdens største IT-messe tiltrækker 700.000 besøgende fra hele verden.
4. I år skal vi på ferie med Martin og Camilla to af vores bedste venner.
5. Grossisten Brødrene Hansen kom igennem 1999 med en lille forbedring på bundlinjen.

præposition forholdsord
relativ henførende
subjekt grundled

subjektsprædikatív omsagnsled
til grundled
substantív navneord

verbal udsagnsled
verbum udsagnsord

127

Find appositionerne, skriv dem op nedenunder, og marker om de er parentetiske eller bestemmende. Sæt komma i teksten omkring de appositioner der er parentetiske.

1. Tirsdag aften er der foredrag i den gamle skole om dansk teaters store stjerne i 1800-tallet skuespillerinden Johanne Luise Heiberg. Hendes succes begyndte da forfatteren Johan Ludvig Heiberg lagde mærke til hendes dramatiske talent og bl a. begyndte at skrive vaudeviller med hovedroller til hende.

_____ Par. _____ Best. _____

_____ Par. _____ Best. _____

2. En modstander af skovfældningen Peter Hansen mener at der blev manipuleret med oplysninger på en ekstraordinær generalforsamling i november.

_____ Par. _____ Best. _____

3. Brugerforeningen Kollektiv Transport er uforstående over for holdningen til de små private jernbaner.

_____ Par. _____ Best. _____

4. Det protesterede Centergården og firmaets advokat Jens Jensen imod, men protesten blev afvist af Landsretten ved domsforhandlingen i denne uge.

_____ Par. _____ Best. _____

5. Kvarteret er eksklusivt beliggende med den lille skov „Lunden“ som nærmeste nabo, kun få minutters gang fra bymidten og jernbanestationen.

_____ Par. _____ Best. _____

SÆTNINGSANALYSE

128

I dette punktum er der to sætninger: *Hvis jeg var leder af en virksomhed, ville jeg betale de unge en anstændig løn.*

I sætningerne er der:

subjekt	<i>jeg; jeg</i>
enkelt verbal	<i>var</i>
sammensat verbal	<i>ville betale</i>
subjektsprædikativ	<i>leder</i>
direkte objekt	<i>en anstændig løn</i>
indirekte objekt	<i>de unge</i>
adverbial	<i>af en virksomhed</i>
konjunktion	<i>hvis</i>

Find så mange led du kan.

1. Ole nød atmosfæren i sin bedstemors små stuer.

sbj. _____ verbal _____ d.obj. _____ adv. _____

2. Peter er sådan en pæn fyr, og han og Anette har kendt hinanden i fire måneder.
Hovedsætning 1:

sbj. _____ enk.vb. _____ præd. _____

Hovedsætning 2:

sbj. _____ sa vb. _____

d.obj. _____ adv. _____

3. Hvorfor har du ikke givet mig besked noget før?

sbj. _____ sa vb. _____ d.obj. _____ i.obj. _____

adv. _____ adv. _____ adv. _____

præposition forholdsord
relativ henførende
subjekt grundled

subjektprædikat omsagnsled
til grundled
substantiv navneord

verbal udsagnsled
verbum udsagnsord

4. Gamle damer risikerer at blive overfaldet hvis de går på gaden alene om aftenen.

Hovedsætning:

sbj. _____ vb. _____ d.obj. _____

Ledsætning:

konj. _____ sbj. _____ vb. _____ adv. _____

adv. _____ adv. _____

5. Har præsten ikke fortalt dig at du ikke kommer i himlen?

Hovedsætning:

sbj. _____ sa. vb. _____ d.obj. _____

i.obj. _____ adv. _____

Ledsætning:

konj. _____ sbj. _____ vb. _____ adv. _____ adv. _____

TEKSTER TIL SÆTNINGSANALYSE

129

Aviserne nyder at skrive sensationelle artikler. Jeg synes at journalisterne skulle holde op med at give os alle de detaljer. De gør læserne aggressive og bange. For eksempel viser de os tit en morder som et frygteligt udyr, men måske er det som man kalder et udyr i virkeligheden et sygt eller ulykkeligt menneske.

- 130 Hannas første rejse til den vrirlende by blev en stor begivenhed. Hun kunne lide alt hvad hun så, og hun nød det myldrende liv og de mange butikker. Men det bedste af det hele var at være omgivet af fremmede.
- 131 Årene kom og gik, børnene kom og rejste. Det sværeste ved at blive gammel er ikke trætheden og småskavankerne. Det er at tiden flyver, til sidst så hurtigt at den ikke synes at eksistere. Det er jul, og så er det påske. Det er en varm vinterdag, og så er det en sommerdag. Imellem er der tomrum.
- 132 Hun skrev også dagbog i perioder. Men det var vanskeligt for hende og blev aldrig en vane. Hun glemte tit at skrive når hun var mest forelsket og lykkelig. Og hun turde eller kunne ikke når hun havde oplevet nederlaget. Hun holdt mest af noter. Hun havde mapper fulde og forsøgte undertiden at systematisere dem. Det lykkedes dårligt, så når hun ville skrive et eller andet, en kronik eller et foredrag, brugte hun megen tid på at finde noter og stykke dem sammen.

præposition forholdsord
relativ henførende
subjekt grundled

subjektspredikativ omsagnsled
til grundled
substantiv navneord

verbal udsagnsled
verbum udsagnsord

133

En afrikansk politiker udtalte følgende i et interview med en engelsk avis:

Hvis en mand forærer sin kone en bil i stedet for at give sine sultne børn mad, vil hans venner kalde ham en idiot. De rige lande i verden har en fattig familie, og alligevel bruger de enorme summer på rumkapløbet. Politikerne siger at det kan gøre vores viden større, men jeg tror ikke at det er rigtigt. De rige lande er fanger af deres magtbegær.

134

Magnus var uddannet ingeniør, men nu havde han været arbejdsløs i et halvt år.

Han havde skrevet mange ansøgninger, men de fleste firmaer havde givet ham afslag. Resten havde ikke engang gidet sende ham et svar. „Hvorfor prøver du ikke en fabrik i en af nabobyerne?“ spurgte hans kone. Hun hed Vibeke, men Magnus kaldte hende Vips. Hvad skulle han svare Vips? Hun havde jo ikke prøvet at gå arbejdsløs i flere måneder, og Magnus var begyndt at tvivle på sig selv.

135

„De skal fortælle mig sandheden, doktor.“

Lægen betragtede den midaldrende mand der sad over for ham. Hvor meget skulle han sige? Skulle han fortælle ham at han havde et svagt hjerte? Han vidste at manden havde måttet sælge sin forretning på grund af de dårlige tider. Han havde også hørt at der var problemer med konen. Lægen tøvede.

„Hvad skal jeg gøre, doktor?“

„Tjah - De skal i hvert fald være forsigtig. De skal holde op med at ryge, og De må kun drikke lidt spiritus, og husk at De skal have en masse hvile?“

„Jeg har prøvet det alt sammen, men jeg syntes at det var meget svært – især i begyndelsen.“

„Nu må De prøve at få lidt optimisme. Hvis De gør hvad jeg siger til Dem, kan De leve i mange år endnu.“

Optimisme! Kunne man kalde den besked optimistisk? Var det virkelig det eneste råd lægen kunne give ham?

Sætningstyper

SÆTNINGEN

136

Sæt punktum i sætningerne efter *Foran* i linje 2.

En mand og en dame kom ud af husets dør. De gik et stykke ned ad gaden. Så standsede de. Foran dem stod en dårligt klædt mand han sagde lavmælt nogle ord til dem de skubbede ham brutalt til side og gik videre den dårligt klædte mand råbte nogle vrede ord efter dem de vendte sig ikke om.

137

Er disse rækker af ord sætninger?

1. Økonomien i forestillingen er noget stram. Ja ___ Nej ___
2. Standardudstyret omfatter bl.a. dobbelt airbag. Ja ___ Nej ___
3. To medlemmer ene om modstand mod fotofartfælder. Ja ___ Nej ___
4. Et meget lille tilskud fra kommunen og intet fra amtet. Ja ___ Nej ___
5. Fjernbusforeningen var interesseret i ruten. Ja ___ Nej ___
6. Sommerhus ved Vestkysten til salg. Ja ___ Nej ___
7. Adgang forbudt! Ja ___ Nej ___

138

Sæt punktummer i følgende tekst.

Peter er lille og tynd og ældre end mig vi kunne godt lide hinanden han havde runde lyseblå øjne og krøllet hår han talte hurtigt og selvsikkert han havde nok gået længere i skole end mig han virkede altid ligeglad og var en anelse brutal hans far og mor døde tidligt det var måske grunden til hans hårdhed.

Hvorfor satte du punktummerne hvor du satte dem?

LEDSÆTNINGER

139

Understreg ledsætningerne.

Mange mennesker har troet at chokolade er skadeligt for helbredet, men nyere undersøgelser viser at chokolade faktisk kan være godt for hjertet hvis man altså ikke spiser et kilo om dage. Det er også vigtigt at det er ren chokolade fordi det ikke feder nær så meget som flødechokolade.

Skriv de tre første ord af hver ledsætning.

at chokolade er ...

A. Direkte objekt

140

Stil for hvert eksempel det spørgsmål der viser dig at den kursiverede ledsætning er direkte objekt.

Jeg ved at *mange forældre er irriterede over den lange skolevej.*

Hvad ved jeg?

Jeg tror vi alle vil være kede af at se *parken forsvinde.*

Hvordan den situation kunne være undgået, kan jeg ikke se.

De ved godt *hvordan denne misforståelse er opstået.*

Vi håber alle sammen at du snart bliver rask.

B. Subjekt

141

Stil for hver sætning det spørgsmål der viser dig at ledsætningen er subjekt. Understreg subjektet.

1. At problemet er vanskeligt, er indlysende.

2. Hvordan han vil klare det problem, bliver interessant at se.

3. Hvorfor han svarede på hendes brev, er en gåde.

4. Hvis kronikken bliver antaget, er det flot.

5. At børn af disse mødre er truede, er en kendsgerning.

C. Egentligt subjekt

142

Understreg det egentlige subjekt.

1. Det var en gåde hvor pengene kom fra.

2. Når motoren er varm ved starten, mindsker det både benzinforbrug og slitage.

3. Det ville have været flot at overrække en check på en million kroner.

4. Det er svært for et firma at være lokalt uden at være repræsenteret lokalt.

5. Principielt er det sådan at vi udarbejder baggrundsmateriale og forslag til affaldsplan, som så bliver behandlet og godkendt i kommunalbestyrelsen.

D. Prædikativ

143

Understreg subjekt og prædikativ.

1. Det værste er at jeg kan lide hende.
2. Den frygtelige sandhed var at sønnens tilstand kun ville blive værre.
3. Resultatet blev at bilen skulle skrottes.
4. Det ubehageligste for Kirsten var at hendes mor pludseligt var blevet syg.
5. Den bedste løsning ville være at de boede hver for sig.

Hvad er det danske ord for prædikativ? _____

Hvad hedder de to slags prædikativer? _____

Efter hvilke verber forekommer prædikativ? _____

Hvad udtrykker et prædikativ? _____

Ledsætningers indhold

144

Streg ledsætningerne under. Hvilket indhold har de, dvs. hvad udtrykker de?

1. Du bliver smidt ud hvis du ikke opfører dig ordentligt. _____
2. Mange får det så meget bedre at de vælger operationen fra _____
3. Så snart Lars læste nyheden i avisen, ringede han til Anette. _____
4. Selv om han ikke måtte spise chokolade, gjorde han det. _____
5. Jeg kunne lide ham fordi han var så rolig og tillidsvækkende. _____
6. Han kan lide at gå tur i skoven, hvor han kan være alene. _____

145

Find ledsætningerne.

Hvilket led er de, og hvilket indhold har de, dvs. hvad udtrykker de?

Eksempel: Jeg tror ikke at noget menneske er ondt.
Ledsætning: at noget ... Led: objekt

1. Hvis Niels havde fået et virkelig godt tilbud, havde han taget det.

Ledsætning _____ Udtrykker _____

2. I skolen sagde kammeraterne om Daniel at han var så skeløjet at han kunne kigge om hjørner.

Ledsætning 1 _____ Led _____

Ledsætning 2 _____ Udtrykker _____

3. Dengang Lucas var yngre, rejste han mere end i dag.

Ledsætning _____ Udtrykker _____

Hvorfor er der komma efter yngre? _____

4. Det var tydeligt at Andreas følte lettelse over at han kunne gøre hvad han ville.

Ledsætning 1 _____ Led _____

Ledsætning 2 _____ Led _____

5. Den lokale befolkning arbejder hårdt selv om de ved at der ikke er meget håb om at forholdene bliver bedre.

Ledsætning 1 _____ Udtrykker _____

Ledsætning 2 _____ Led _____

Ledsætning 3 _____ Led _____

SÆTNINGSTYPER

146

Indsæt en passende underordningskonjunktion (fx *når, hvis, da, at, skønt, fordi*) i de følgende ledsætninger. I nogle sætninger er der flere muligheder.

1. _____ du er klar nu, kan vi gå.
2. _____ koncerten var forbi, blev alle siddende.
3. Bilister skal straffes _____ de kører for hurtigt _____ de er en fare i trafikken.
4. Du må nok hellere spørge Michelle _____ hun rejser tilbage til Frankrig.
5. Tobias tøvede med at underskrive kontrakten _____ han ikke var sikker på følgerne.
6. _____ Mathilde var på grådens rand, beherskede hun sig.
7. Jeg var så lettet _____ jeg tilbød John en drink.
8. _____ jeg skulle til at læse avisen, ringede telefonen.
9. _____ de sås regelmæssigt i mere end et år, og _____ de gik i teatret sammen, talte de aldrig om kærlighed.
10. Jeg aner ikke _____ din hjælp bliver nødvendig.

147

Dan en hovedsætning og en ledsætning af oplysningerne nedenunder. Ledsætningerne skal udtrykke betingelse, begrundelse, følge, indrømmelse, sted eller tid som anført i parentes.

Eksempel: Laura følte stor glæde. Hun så på sin hund (tid).
Laura følte stor glæde da hun så på sin hund.

1. Drengene løb deres vej. Drengene så betjentene. (begrundelse)

2. Vil du hjælpe mig? Så vil jeg hjælpe dig. (betingelse)

3. Ditte talte ikke fransk. Hun havde boet i Frankrig i adskillige år. (indrømmelse)

4. Josephine havde brugt al tandpastaen. Hun smed den væk. (tid)

5. Aviserne skrev om skandalen. De ville gerne sælge nogle flere eksemplarer. (begrundelse)

Relativsætninger

148

Indsæt som eller *der-i* teksten nedenunder.

En dansk avis udsendte for nogen tid siden en udgave _____ (1) de kaldte multietnisk. Avisen var produceret af journalister _____ (2) boede i Danmark, men _____ (3) ikke var født i Danmark. Artiklerne _____ (4) var skrevet på dansk, behandlede emner _____ (5) også kendes fra andre danske aviser: de sammenstød _____ (6) stadig er mellem palæstinensere og israelere, det valg _____ (7) har fundet sted i Iran, og _____ (8)

måske vil gøre landets styre mindre fundamentalistisk. En journalist skrev om den brug _____ (9) tyrkere og arabere gør af tv fra deres hjemlande. De fleste artikler er nogle _____ (10) lige så godt kunne være skrevet af danske journalister.

Den relative konjunktion kan udelades i eksempel _____ og _____.

149

Se på disse relativsætninger, og svar på spørgsmålene.

1. Du får en varmekomfort (som) du ikke tidligere har oplevet.
2. De minutter (som) han nu gennemlevede, var værre end alle nætters drømme.
3. Den tid der var tilbage, gik hurtigt.

Hvilket led er som i sætning 1 og 2? _____

Hvorfor er der parentes om som i eksemplerne? _____

Hvornår kan som altså udelades? _____

I hvilke tilfælde kan man bruge som og ikke der? _____

150

Understreg relativsætningerne, og sæt pil til det ord som relativsætningerne er knyttet til.

1. Hun havde læst alle de interview der havde været med ham.
2. De nye myndighedskrav som planen skal leve op til, blev gennemgået.
3. Planen er ændret i forhold til det projekt der har været til høring.
4. Det havde voldt en del spekulationer at vælge gaver til børn hun ikke kendte.
5. Der opstod en lang pause, som hun besluttede sig for ikke at udfylde.

151

Skriv *som/der* hvis både *som* og *der* kan bruges. Skriv *som* hvis kun *som* kan bruges.

Mens Pia læste det brev _____ var kommet fra hendes søster,
_____ boede i Tyskland, sad Martin og iagttog hende. Pia,
_____ han havde giftet sig med for ti år siden, havde allerede mens de
gik i skole været hans drømmepige. Hun havde de smukkeste blå øjne
_____ man kunne forestille sig. Og han kom til at tænke på de børn
_____ de aldrig fik fordi Pia ikke ville have børn. Og han tænkte på sine
forældre, _____ havde boet ved siden af dem i al den tid de havde væ-
ret gift. Og på sin mor, _____ altid blandede sig i ting _____
ikke vedkom hende, og _____ gerne ville bestemme alt. Martin havde
ofte rystet på hovedet ad den tilværelse _____ hans far måtte have haft.

Skriv her de relativsætninger hvor *som* kan udelades:

152

Understreg det ord eller det indhold som det relative pronomen er knyttet til.

1. Han skriver at han har det godt, hvad der glæder hans mor.
2. Han købte en cd hvis omslag var usædvanligt farvestrålende.
3. Hun havde ingen idoler, heller ikke blandt forfatterne, hvilket ellers ville have været nærliggende.
4. Hans problem var en enorm selvoptagethed, hvad der jog de andre væk.
5. Det skyldtes ofte spiritus, hvad han godt vidste inderst inde.

Tegnsætning ved relative sætninger

153

Sæt streg under relativsætningerne.

Sæt komma

- foran eller omkring de parentetiske sætninger
- efter en indskudt bestemmende sætning for at antyde en pause.

Den organisation som Mikkel fortalte om og var medlem af hed Den Grønne Verden. „Det er en organisation som også er en livsform. Medlemmerne der kommer fra mange lande spiser ikke kød, ja der er nogle som heller ikke spiser mælkeprodukter. Vi lever primitivt, men primitiv er et ord der har både en negativ og en positiv betydning. Vore forfædre som boede i Europa for tusinder af år siden levede af mange af de ting som vi også kender i dag. Men naturligvis var der mange produkter som var ukendte for dem. Vi må ikke glemme at der er mange mennesker i Den Tredje Verden der er nødt til at leve lige så primitivt som vore forfædre. Vi er en gruppe mennesker som er idealister og som har et budskab som verden behøver i dag.“

154

Understreg ledsætningerne, og løs opgaverne nedenunder.

Caroline satte en annonce i avisen. Til salg: en hund der er grim, en dreng på to år der tit er en plage, og som ikke tør være alene når det er mørkt, og en mand der trænger til at lære at gøre rent.

Før der var gået to dage, fik hun 30 breve fra andre kvinder. De ønskede ikke at købe familien, men de ville fortælle Caroline at de var i præcis samme situation. De havde bare ikke turdet gøre noget fordi de trods alt frygtede at manden så ville forlade dem. Måske holdt de også stadig en lille smule af deres mand. Da Carolines mand læste annoncen, blev han frysende arrig og talte ikke til hende i flere dage. Og han hjælper hende stadig ikke med opvasken.

Ledsætninger der er direkte objekt:

1. _____

2. _____

Ledsætninger der udtrykker

1. tid: _____

2. tid: _____

3. tid: _____

4. begrundelse: _____

Relativsætninger:

1. _____ parentetisk ____ bestemmende ____

2. _____ parentetisk ____ bestemmende ____

3. _____ parentetisk ____ bestemmende ____

4. _____ parentetisk ____ bestemmende ____

Indirekte spørgesætninger

155

Understreg ledsætningerne, og stil det direkte spørgsmål.

Han vidste ikke hvem der ville komme. Hvem ville komme?

Det var ikke klart hvilken løsning de foretrak. _____

Ingen kunne sige hvis hat det var. _____

Han kunne ikke forklare hvordan det var gået til. _____

Han spurgte mig hvad jeg mente. _____

HOVEDSÆTNINGER

156

Understreg hovedsætningerne.

Caroline Nielsen, der er 24 år, har sat sin familie og sin hund til salg. Hun har været gift i tre år, men nu kan hun ikke holde det ud mere. Hun føler at hun laver alt i huset, mens hendes mand bare ligger på sofaen. Det er Carolines mor der har givet hende ideen, fordi hun kunne se at Caroline behøvede hjælp.

157

Find hovedsætninger og ledsætninger, og sæt en lodret streg imellem dem.

1. Charlotte blev læge fordi hendes far var det.
2. Skønt Martin var alvorligt syg, tabte han ikke humøret.
3. Når man først er kommet i gang, er opgaven ikke så svær.
4. Anne havde kendt mange mænd før hun mødte Thomas, som var hendes gamle skolekammerat.
5. Min arbejdsgiver troede jeg var blevet gal da jeg sagde op.

158

Skriv sætningerne ud som vist nedenunder.

Jeg kan godt lide den type mennesker der bliver ved med at prøve selv om de ved at de ikke har en chance.

Hovedsætning _____

1. ledsætning _____

2. ledsætning _____

3. ledsætning _____

- 159** Understreg hovedsætningerne. Sæt komma efter ledsætningen de to steder hvor ledsætningen står foran hovedsætningen.

Selvfølgelig er jeg glad for min computer, men jeg ville ønske at den ville advare mig når jeg er ved at begå en fejl. Når jeg har lavet fejlen er det jo for sent, og så kan jeg ikke altid forstå hvad fejlen bestod i. Hvis den også kunne lære af mine fejl ville det være helt fint.

Skriv de tre første ord af hver ledsætning.

1. at _____ 2. _____ 3. _____
4. _____ 5. _____

- 160** Her er tre hovedsætninger: *Jeg har en drøm. Jeg er maler. Jeg maler store billeder med mange farver.* Tankegangen kan også udtrykkes som en hovedsætning plus to ledsætninger: *Jeg har en drøm om at jeg er maler, og at jeg maler store billeder med mange farver.*

Skriv sætningerne om så du får en hovedsætning plus én eller flere ledsætninger.

1. Line græd. Hun havde mistet sin hund. Hun holdt meget af hunden.

2. Maja var ked at forlade skolen. Hendes klassekammerater kunne godt lide hende. Hun vidste ikke hvad hun skulle lave efter skolen.

3. Michael går aldrig i biografen. Han er meget interesseret i film. Den lokale biograf viser altid spændende film.

4. Du har været venlig imod mig. Jeg vil gerne hjælpe dig denne gang. Jeg får måske brug for din hjælp en anden gang.

HELSÆTNINGER

161

Understreg hovedsætningerne i hver helsætning.

1. Det virker som om han ikke ville opdage det hvis jeg holdt op med at komme eller holdt op med at ringe.
2. Icemaster er en lille maskine der ved korrekt placering ret op og ned i vandet kan holde 21 kvadratmeter havn isfri.
3. Min mor fortalte mig ikke at hun var ud af en sømandsslægt før lang tid efter at jeg var blevet konfirmeret.
4. Fabrikken har spurgt 200 kunder hvad de ønskede sig af én varebil hvis de kunne bestemme.
5. Når døren så endelig kan åbnes, risikerer man at dørghummilisten trækkes ud af dørkarmen fordi listen er frosset fast til dørens inderside.

Hvor mange ledsætninger er der i hver helsætning:

1. ____ 2. ____ 3. ____ 4. ____ 5. ____

162

Sæt punktum, komma eller semikolon mellem helsætningerne.

1. De store renoveringer giver mere arbejde og for et par år siden lavede vi også dele til møllevinger men det gør vi dog ikke mere.
2. En trehjulet scooter vil i løbet af et par måneder blive godkendt af færdselsstyrelsen som 'en knallert 45' skønt topfarten kun er 40 km i timen det bekymrer bilejernes forening, FDM, der mener at trehjuleren vil genere andre trafikanter.
3. Jeg er født 12 km fra vandet men jeg har altid været vild med at sejle det var der ingen der kunne forstå når vi boede så langt inde i landet.
4. Lyden er i hi-fi-kvalitet og spilletiden er som regel 74 minutter med selvvalgt musik fra yndlingsrepertoiret det er altså muligt at sammensætte sit eget musikprogram og nyde det under kørslen.

5. Hun havde snakket med børnene da de kom fra deres første skoledag efter ferien men det var blevet noget spredt snak om skema og nye bøger og børnene havde mærket på hende at hun ikke var nærværende.

Hvor mange helsætninger er der i hvert eksempel?

1. _____ 2. _____ 3. _____ 4. _____ 5. _____

163

Læs teksten, og løs opgaverne.

Ved mødet snakkede jeg med en af miljøaktivisterne. Hun sagde at ministeriet havde planer om at bygge en motorvej gennem parken i vores lille by, og at den kom tæt på en af byens skoler. Myndighederne har lovet at de vil bygge en ny skole et andet sted. Men jeg er ikke sikker på at der er penge til det, og for resten ved jeg at mange forældre er irriterede over at deres børn bliver nødt til at tage en bus for at komme i skole. Derfor er jeg skuffet over at der ikke er kommet nogen kommunalpolitikere til mødet, og den minister der er ansvarlig, siger ikke noget. At de er ligeglade, viser sig tydeligt.

Skriv det første og det sidste ord i hver helsætning.

1. Ved miljøaktivisterne 5. _____
2. _____ 6. _____
3. _____ 7. _____
4. _____ 8. _____

Hvor mange ledsætninger er der i hver helsætning?

1. helsætning: 0 2. helsætning: _____ 3. helsætning: _____ 4. helsætning: _____
5. helsætning: _____ 6. helsætning: _____ 7. helsætning: _____ 8. helsætning: _____

164

I hvert punktum står en helsætning. Hvilke hovedsætninger og ledsætninger består hvert punktum af? Skriv det op som i eksemplet:

Eksempel:

Kasper er socialist fordi han ønsker at forandre systemet, og fordi hans forældre var meget fattige.

hvds. Kasper ... leds. fordi han ... leds. fordi hans ...

1. Hvis De ønsker råd om hvordan De skal investere Deres penge, vil vore medarbejdere altid være parate til at hjælpe Dem.

leds. _____ leds. _____ hvds. _____

Hvorfor er der komma efter penge? _____

2. Jeg kan ærligt sige at jeg ikke har kikket efter andre piger efter at jeg har mødt Mette.

3. Jeg lover at gøre mit bedste selv om jeg ikke er sikker på at jeg kan hjælpe dig fordi du har båret dig så klodset ad.

4. Da chefredaktører ikke giver op, blev den kollega der var udnævnt til synder, sat til at ringe til Sprognævnet.

Hvorfor er der komma efter „op“? _____

Hvorfor er der komma efter „synder“? _____

OVER-, UNDER- OG SIDEORDNING

Overordnede og underordnede sætninger

165

Stil sætningerne herunder op så du viser overordning og underordning.

1. De vil kræve at problemet bliver taget op så der bliver ryddet op i de uacceptable forhold.

Eksempel:

2. Den 1. januar 1997 var der 3.783 danskere der er født den 29. februar, hvilket betyder at de kun har fødselsdag hvert fjerde år.

3. Du skal ikke fortælle os at du ikke vidste at det vil ramme de svage.

4. Hvis du ikke kan fremmedsprog, så lej bilen hjemmefra så (at) du kan orientere dig om lejevilkårene på forhånd.

5. Man skal klage så hurtigt som muligt til sit pengeinstitut hvis der trækkes beløb som man ikke mener at man skylder.

166

En ledsætning indledes med en underordningskonjunktion. Sæt en ring omkring underordningskonjunktionerne og en streg under den ledsætning de indleder.

1. Området blev kaldt parketgangen fordi denne del af huset engang havde været anvendt til danseskole.
2. Han vendte hver eftermiddag tilbage med en så dyster mine at man kunne fristes til at tro at alt var brudt sammen.
3. Da gaveabonnementet udløb, betalte han selv for et nyt, og han indrømmede at avisen med årene havde gjort ham klogere på mange ting, selv om han ikke var enig med den.
4. Hvis du ikke modtager en regning når betalingsdatoen nærmer sig, beder vi dig kontakte vores kundecenter.
5. En forudsætning for denne beplantning er dog et godt dræn så der ikke bliver for fugtigt om vinteren.
6. Krydderurter som merian og især timian kan med fordel bruges hele året da de beholder bladene om vinteren.
7. Budskabet er at vi skal indrette haven så det bliver nemmere at holde ukrudtet nede.
8. Hvis man vil bruge grene til støtte for sine stauder, skal man klippe dem af træerne i løbet af vinteren.

Sideordnede sætninger

167

Sæt en ring om sideordningskonjunktionerne, og sæt komma hvor en sideordningskonjunktion sideordner sætninger.

1. Et sådant anlæg vil stadig køre på naturgas men ud over at levere varme og varmt vand til husholdningen producerer det også elektricitet, endda i så rigelige mængder at du ikke alene kan dække dit eget strømforbrug men også bliver leverandør af strøm til elselskabet.
2. Efterhånden er der mange måder at betale sine regninger på så derfor vil vi tage fat i nogle af de nye former for betaling.
3. Han besad en viden der helt naturligt placerede ham i en række udvalg og som betød at der altid var bud efter ham som foredragsholder.
4. Elementerne har 100% tæthed i hele deres levetid for de har et genialt samlesystem der hverken kræver borede huller eller skruer.
5. Et andet medlem fortalte at han stadig skriver sin kladde med blyant og at han endda har leget med tanken om at skrive en bog med blot et enkelt ord i

168

Hvor mange helsætninger består hvert punktum af, hvor mange ledsætninger er der, og hvilke konjunktioner er der brugt? Skriv det op som i eksemplet.

Eksempel:

Jens Hansen er bager i den lille by, og han er en populær mand fordi han bager godt brød.

hels. 2 leds. 1

sideordn.konj. og underordn.konj. fordi

1. Karin arbejdede på fuld tid indtil hun skulle på barsel, men kontoret lå heller ikke langt fra hendes hjem.

hels. _____ leds. _____

sideordn.konj. _____ underordn.konj. _____

2. Jeg er tekstforfatter i et reklamebureau, så jeg ved hvordan man laver tandpasta, og jeg kan fortælle dig hvordan pappet inde i en rulle toiletpapir laves.

hels. _____ leds. _____

sideordn.konj. _____ underordn.konj. _____

3. Hormoner hos dyr har ikke blot med kønsdrift at gøre, men de styrer også for eksempel stofskifte og vækst, så det er hormoner der står bag både kønsdrift, redebygning og yngelpleje.

hels. _____ leds. _____

sideordn.konj. _____ rel. konjunktion _____

Hvorfor er der komma efter gøre? _____

Hvorfor er der komma efter vækst? _____

Hvorfor er der ikke komma efter hormoner? _____

Noget om ordstilling

169

Lav følgende sætninger om til spørgsmål.

1. Det er Sannes søster. _____
2. Oles tante lever endnu. _____
3. Nanna tror på spøgelse. _____
4. Firmaet sendte en fax i går. _____
5. Forestillingen begynder kl. 20. _____
6. Peter skriver mange breve. _____
7. Lotte er kommet hjem fra Amerika. _____

170

Lav følgende sætninger om til spørgsmål der begynder med *hvorfor*, *hvordan* eller *hvornår*. I nogle tilfælde er der flere muligheder.

1. Christoffer er begyndt at ryge. _____
2. Min kone har ikke fortalt mig noget. _____
3. Du har spist al chokoladen. _____
4. Lars og Caroline kom for sent til festen. _____
5. Karla er rejst til Paris. _____
6. Henrik er kommet i dårligt selskab. _____
7. I den familie sover de altid længe. _____

171

Flyt adverbiallet i spidsen af følgende sætninger.

Eksempel: Mads solgte sit hus i går. I går solgte Mads sit hus.

1. Du kommer ingen vegne på den måde.

2. John forstod først senere hvad der var sket.

3. Claras liv endte tragisk trods hendes families anstrengelser.

4. Jeg har aldrig oplevet noget lignende i mit liv.

5. Tilværelsen er i dag blevet materialistisk.

6. Jeg prøvede engang at lære kinesisk.

7. Ellen havde tudet det meste af natten.

8. Bjarne rejste til Thailand i går.

172

Flyt adverbialet ind i sætningen.

Eksempel: Kort efter blev ministeren interviewet i tv.

Ministeren blev kort efter interviewet i tv.

1. I begyndelsen stode jeg ikke på ham.

2. Naturligvis skal en tjener have forstand på vin og mad.

3. Et par dage før festen måtte Mathias sende afbud.

4. Måske kendes dette problem ikke af ret mange mennesker.

5. Dengang kunne jeg ikke forstå Benjamins reaktion.

6. Til sidst måtte Sofie give op.

7. På overfladen så de ud til at være lykkelige.

8. I næste nummer af bladet fortæller vi mere om denne rockstjernes privatliv.

173

Sæt det direkte objekt i spidsen af følgende sætninger.

1. Jeg kan ikke forstå den sætning.

2. Alle kender den følelse.

3. Vi spiste resterne dagen efter.

4. Jeg køber aldrig den slags cd'er.

5. Thomas når sikkert ikke det mål.

174

Sæt præpositionsleddets styrelse i spidsen af følgende sætninger.

1. Vi kunne ikke blive enige om fremgangsmåden.

2. Ministeren nægtede at svare på det spørgsmål.

3. Jeg bryder mig ikke om at se dig i det selskab.

4. Vi har lov til at håbe på at tingene bliver bedre.

5. Julie havde aldrig tænkt på den mulighed.

175

Byt om på sætningernes rækkefølge.

Husk: Der skal komma foran hovedsætningen hvis ledsætningen står først.

1. Jeg skal selvfølgelig også have en ny bil når naboen får en.

2. Folk anser Nielsen for at være gal fordi han altid taler om de samme ting.

3. Hvis værten har drukket for meget, må værtinden forsøge at redde situationen.

4. Du skal ikke blive forbavset hvis han spørger dig hvor gammel du er.

5. Jeg ved ikke hvorfor Karen valgte at gøre det på den måde.

176

Sæt komma hvis der skal komma.

1. Ole var på nippet til at græde da han kom hjem.

2. Selv om Juliane var meget vred bliver hun nok god igen.

3. Efter at Kasper er blevet fyret har han mistet modet.

4. Sagen diskuteres meget fordi tv har taget den op.

5. Hvordan jeg skal se fremtiden i møde aner jeg ikke.

6. Hvis naboens kone får en pels skal min kone selvfølgelig også have en.

Noget om tegnsætning

PUNKTUM

177

Sæt × og ○. Sæt tre punktummer og et semikolon i teksten.

Der var nogle fine heste i flokken han bemærkede særlig en den så ud til at være flokkens fører han sneg sig frem til mindre end to hundrede meter fra dem men så styrtede de af sted som en stormvind med bølgende manker og vajende haler.

178

Hver linje er er en sætning. Sæt × og ○, find underordningskonjunktionerne, og streg ledsætningerne under.

Da Peter kom tilbage

fortalte han

at han havde fået løfte om to hundehvalpe

han havde selv valgt dem

de var af samme race som Vaps

de var kun 14 dage gamle

de kunne endnu ikke undvære deres mor.

Brug teksten ovenover til at skrive to tekster med forskellig sætningsstruktur.

Tekst 1:

Sæt punktum efter hver helsætning - fire punktummer.

Tekst 2:

Sæt kun to punktummer. Brug sideordningskonjunktionerne *og* og *men*, og sæt komma eller semikolon.

179

Sæt punktum og kommaer i teksterne.

1

Endelig nåede de ud af Underverdenen de kunne først se himlen over sig i spredte glimt så bredte den sig ud som en enorm himmelhvælvning i det fjerne kunne de høre åen Gjall som Mimer havde snakket om de trak vejret befriet og lettet i det samme lød der en voldsom, gurglende snerren en enorm hund for rasende imod dem med blottede tænder.

2

De sprang lynhurtigt tilbage og klemte sig op ad klippevæggen derfra så de nu Garm stå savlende med læberne trukket tilbage og hjørnetænderne blottede i en frådende grimasse som om den havde hundegalskab hvis de havde reageret bare en brøkdel af et sekund langsommere, var de blevet dræbt på stedet nu overlevede de angstens sved perlede alligevel frem på deres pande lænken Garm var bundet med var strammet helt ud den kunne næsten nå helt hen til dem.

3

Kun hvis de fulgte klippevæggen helt tæt på kunne de snige sig forbi uden at komme i kontakt med det frygtindgydende uhyre Garm var stor som Mimer havde sagt større end nogen anden hund Erik havde set dens muskler stod spændt ud som hos en bulldog dens tænder var så store som hos en sabelkat et frygteligt altædende uhyre de krøb forsigtigt langs klippevæggen til lyden af Garms dybe snerren så var de ude i det fri selv om de var udmattede af dagens vandring stoppede de ikke op de fortsatte til de nåede Gjalls forfriskende vand.

180

Flere steder er et punktum sat forkert, eller der mangler punktum. Find fejlene.

1. Der bliver ikke råd til at udskifte vejbelægningen i år. Derimod skulle der være gode chancer næste år, lover ingeniøren. Og begrundet det med at der skulle blive flere penge til rådighed til istandsættelse af motorveje.
2. Der er stadig ingen penge til at få repareret motorvejens mange huller på den fire kilometer lange strækning. Hvor Vejdirektoratet har set sig nødsaget til at sætte advarselstavler op om ujævn vej.
3. Her på den yderste del skulle denne afspærring ikke volde problemer, når arbejdet kommer længere indad, hvor trafikken bliver tættere. Vil man overveje om det eventuelt kan lade sig gøre at holde to spor åbne i myldretidstrafikkens retning.
4. Dommeren løslod mandag morgen i et grundlovsforhør en 28-årig mand. Efter et voldeligt overfald på et diskotek, anklagemyndigheden kærede afgørelsen til Landsretten. Der fulgte dommerens afgørelse og løslod den 28-årige.
5. Tallene viser at det er sværere at få en sigtet varetægtsfængslet her i byen. Selv i alvorligere sager.

181

Sæt punktum mellem sætningerne, eller sæt komma og indføj konjunktion.

Tor har aldrig været bange for noget det var han heller ikke dengang han fortsatte ufortrødent helt til borgen porten var lukket Tor tog i håndtaget han kunne ikke lukke porten op i stedet klemte han sig ind mellem brædderne i porten der ikke sad helt tæt sammen på den anden side så de ind i en stor hal der gik de ind der sad en hel masse meget store mænd på lange bænke.

DET NYE KOMMA

Du kan gå frem på denne måde når du skal sætte komma:

1. Find verbalerne og subjekterne i hvert punktum.
2. Sæt en ring om sidordningskonjunktionerne og en streg under underordningskonjunktionerne
3. Find hovedsætningerne, og find ud af hvilke ledsætninger der hører til hver hovedsætning. Sæt komma efter en ledsætning hvis den står foran hovedsætningen.
4. Find relativsætningerne – de indledes med fx *som*, *der* eller *hvor*, men husk at *som* kan udelades hvis det er objekt. Er de bestemmende eller parentetiske? (Det kan være vanskeligt at afgøre.) Er de parentetiske, skal der komma.
5. Find appositionerne. Er de parentetiske, skal der komma.
6. Sæt komma mellem sideordnede ord, fx i en opremsning. Mellem de to sidste sættes og, fx *Møbler, porcelæn og glas sælges*.
7. Altid tegn foran *men* (punktum, semikolon eller komma).

182

Find underordningskonjunktionerne, og sæt komma efter de ledsætninger der står foran en hovedsætning.

1. Da hunden havde hylet længe blev den endelig stille, men de havde svært ved at falde i søvn selv om de var meget trætte efter den lange vandring.
2. De havde ikke lyst til at gå længere fordi det var ved at blive mørkt, men før de kunne standse måtte de finde et sted hvor de kunne søge ly.
3. Selv om faren ikke var drevet helt over lagde de sig til at sove. De var så trætte at de ikke kunne holde sig vågne.
4. Da den ene aksel knækkede under en prøvekørsel blev situationen pludselig kritisk.
5. At han har mange vælgere bag sig skulle give ham en stor indflydelse, men hvor stor den reelt bliver afhænger blandt andet af stemmeprocenten.
6. Da regeringen stadig sidder på meget af pengetanken har den nyvalgte borgmester ikke fuld kontrol over hvilke beslutninger der kan træffes.
7. Hvis politikerne først får fat i den lange ende kan de også forholdsvis nemt oprette satellitbaseret hastighedsovervågning af bilisterne.
8. Når først roadpricing-systemet er oprettet kan man for eksempel lade opkrævningen foretage via benzinselskabernes kortautomater.

183

Find relativsætningerne, og sæt komma hvis de er parentetiske.

1. Martin som er 6 år skal begynde skolen efter sommerferien.
2. Du er det eneste menneske jeg kan stole på.
3. Vi må tage os lidt af min mor som er i firserne.
4. Endelig fandt Kathrine et job som hun var tilfreds med.
5. Det er et spørgsmål der er blevet drøftet mange gange.
6. Karen havde altid troet at kræft var noget der ramte naboen.
7. Og Gud som er almægtig hørte min bøn.
8. Søren blev gift med Hanne som han havde truffet på et kursus.
9. Stewardesserne der forstod min flyskræk hjalp mig så godt de kunne.

184

Find sideordningskonjunktionerne, og sæt komma mellem helsætningerne – der mangler fem kommaer.

Mimer lo igen, lidt højere end før. „Ingen fodrer mig og det er heller ikke nødvendigt for ingen ser mig andre end Odin. Vanerne halshuggede mig dengang jeg var hos dem og de sendte mit hoved tilbage til Asgård, hvor jeg kom fra. Her blev jeg salvet af Odin med nogle særlige urter så jeg rådner ikke. Odin sang også tryllesange for mig og han fyldte mig med runetroldom så jeg kunne blive som jeg er nu, og altid tale til ham.“

185

Understreg ledsætningerne.

Sæt komma

- hvis en ledsætning står foran en hovedsætning,
- hvis ledsætninger er sideordnede,
- efter en bestemmende relativsætning.

1. Han er fuldstændig som en børsspekulant der tjekker sin investering og som håber på en god gevinst.
2. Hvis du har en kræsen mave at mætte kræver det sin kok at lave den perfekte sauce.
3. I politikernes hænder vil roadpricing være en skrue der hele tiden kan strammes og som derfor bliver skruen uden ende.
4. De nye handicapskilte betyder blandt andet at den som transporterer en handicappet også får ret til at bruge de privilegerede p-pladser.
5. Tricktyve stjæler for penge, mens de der stjæler invalideskilte blot gør det for at opnå en magelighed på bekostning af en handicappet.

186

Find appositionerne, og sæt komma omkring de parentetiske.

1. Det blev hurtigt almindeligt kendt at eleverne på skolen en privatskole i byens omegn var gået hjem.
2. Ifølge informationschefen Peter Petersen er der flere mulige købere til aktierne.
3. Der er bestræbelser i gang for at forlystelsesparken Tivoli i hjertet af København kan **bevares** på danske hænder.
4. Blandt deltagerne i konsortiet er Carlsberg selv og en anden storaktionær Den Danske Bank.
5. En anden type virus bootsektorvirus angriber når man starter sin computer fra harddisk eller diskette.

187

Hvilke konjunktioner er brugt mellem sætningerne? Skriv dem ved siden af teksten, og sæt komma.

	sideordn. konj.	underordn. konj.
Han havde valgt at tro at rygterne var vildt overdrevne	_____	_____
men selv om de var ville han få svært ved at begå sig	_____	_____
og han trak uden større held ned i jakkeærmerne der	_____	_____
straks gled tilbage så de blottede et stykke bart håndled	_____	_____
Før han gik kastede han et sidste blik på det firkantede	_____	_____
og højst almindelige ansigt i spejlet. Så stak han cigaret-	_____	_____
terne i lommen hvorefter han mandede sig op til at gå.	_____	_____

Se på relativsætningen *der straks gled tilbage*.
Er den bestemmende eller parentetisk? Skal der komma?

I præpositionsleddet *på det firkantede og højst almindelige ansigt* står konjunktionen *og*. Hvad sideordner den?

188

Sæt komma og semikolon. Sæt kolon før direkte tale, og sæt anførelstegn omkring den. Husk: skilletegn før anførelstegn, og husk at begynde med stort efter kolon når der følger en hel sætning.

Da hornet var båret frem, sagde Loke vi plejer at sige at hvis dette drikkehorn bliver tømt i ét drag er det godt. Nogen må dog tømme det i to drag men alle her kan i hvert fald tømme det i tre drag nu må vi se hvad du duer til.

Tor drak og drak men til sidst måtte han stoppe for at trække vejret. Det var det første drag og drikken stod kun ganske lidt lavere i hornet end da han begyndte. Det var godt drukket sagde Loke men dog ikke for meget. Men nu tømmer du vel hornet i andet drag.

189

Læs tegnsætningsreglerne i grundbogen side 57-59. Skriv nedenunder hvilken regel der gælder for de afmærkede kommaer.

Lejligheden viste sig at være to sammenhængende loftsværelser med et køkken der bestod af et gasbord, halvt skjult bag et forhæng på en stang. Han bankede på den ene af dørene, (1) og hun var der i samme øjeblik og lukkede op for ham. Hun var så nær at han så den lille, (2) brune skønhedsplet på hendes kind, (3) som ændrede form når hun smilede. Inde var der et overvældende antal af puder, (4) som var beklædt med stof i alle mulige farver, på en stor sofa, mens resten af møblementet lignede det sædvanlige skrabsammen på værelserne. Han satte sig på kanten af sofaen og følte sig pludselig alarmeret ved tanken om at han måske havde taget fejl af tidspunktet. Da han så at der stod en flaske vin og to glas på bordet, (5) gik alarmeren over i panik.

„Jeg er måske kommet for tidligt?“ sagde han.

„Nej, (6) hvorfor tror du det? Det er da et meget passende tidspunkt,“ (7) sagde hun.

Regel nr.:

1. _____ 2. _____ 3. _____ 4. _____

5. _____ 6. _____ 7. _____

190

Kommasætningen er forkert i disse sætninger. Skriv dem med rigtig kommate-
ring.

1. Hvor præcis, prisforhøjelserne vil komme, er usikkert, men de skal kompen-
sere for stigende udgifter.

2. Akkurat som hos mennesker findes der flere forskellige typer af vira i compu-
terverdenen. Fælles for dem er, at de i deres programkode er designet til at
ændre eller ødelægge modtagerens computer.

DET TRADITIONELLE KOMMA

Det traditionelle komma kaldes også det grammatiske komma. Den eneste forskel fra det nye komma er at der sættes komma både foran og efter ledsæt-
ninger. Alle sætninger afgrænses således med komma. De øvrige regler er de
samme.

191

Sammenlign tegnsætningen i de to tekster.

Traditionelt komma:

Firmaer, som tit handler med hinanden, afgiver almindeligvis ordren pr. telefon,
men en telefonordre har den ulempe, at der ikke forligger dokumentation for,
hvad der er aftalt.

Nyt komma:

Firmaer som tit handler med hinanden, afgiver almindeligvis ordren pr. telefon,
men en telefonordre har den ulempe at der ikke forligger dokumentation for
hvad der er aftalt.

Sæt komma i begge nedenstående tekster.

Traditionelt komma:

Så længe normen bliver fulgt er der ingen der tænker på at den overhovedet eksisterer. Men når den bliver brudt bliver den synlig. Blandt buspassagerer gælder der den regel at man ikke sidder og synger mens man kører i bus. Det er der normalt ikke nogen der skænker en tanke. Først når der er en der begynder at synge i bussen bliver det klart at "det gør man ikke".

Nyt komma:

Så længe normen bliver fulgt er der ingen der tænker på at den overhovedet eksisterer. Men når den bliver brudt bliver den synlig. Blandt buspassagerer gælder der den regel at man ikke sidder og synger mens man kører i bus. Det er der normalt ikke nogen der skænker en tanke. Først når der er en der begynder at synge i bussen bliver det klart at „det gør man ikke“.

ØVELSER TIL TEGNSÆTNING

192

Hun arbejdede hun lod fingrene gå det var ikke almindelig vævning dette var hverken vadmæl eller lærred det var et tæppe med figurer i hun havde lært kunsten af skovriderfruen nede i dalen da hun var ung pige.

193

Den gamle kone kom ind og begyndte at gå op og ned ad gulvet den sorte hund sad bag i nakken hvidé hårtjavser stak frem under den i nat sker der en ulykke Marja i nat er der mange som sover ind for aldrig at vågne mere.

194

Og her sad de igen på de nøgne fjelde langt til havs i storm og mørke og kulde men i bogen rullede der billeder op af sommerlyse dage enge og skove gårde og køer det var en hvile at se ind i for dem der kun havde hav og fjeld for øje der steg op i dem en hjemve efter indlandet.

195

Lyden vækkede ham og han så sig rigtigt omkring hvor pokker befinder jeg mig spurgte han sig selv jeg må have gået i en helt anden retning end jeg plejer jeg aner ikke hvor jeg er jeg kender ikke stedet her jeg er vel nok et fjols det er da et held at Peter er den eneste der graver fælder ellers var jeg nok endt på bunden af en og nu har jeg ikke engang hunden med mig kun min bøsse så jeg kan vel finde vejen hjem.

196

Det var sidst på formiddagen da han satte sig ved siden af hospitalssengen nu havde det længe været nat men han havde ikke nogen fornemmelse af tid tiden var et sted uden for ham og alle hans tanker og hele hans væsen var et stort lyttende øre vendt mod sengen og lyden af de tunge anstrengte åndedrag der kom fra den.

197

Tor svarede ikke indædt satte han hornet for munden og drak én gang til han skyllede drikken i sig indtil han var ved at blive kvalt men da han tog hornet fra munden så han at det nu var sunket endnu mindre end før du gemmer vist lidt for meget til det sidste drag sagde Loke hvis du ikke kan tømme hornet nu tror jeg ikke på alt det jeg ellers har hørt om dig

198

Tor blev rasende og satte hornet for munden han drak og drak til det sortnede for hans øjne men da han måtte tage hornet fra munden så han at det kun var sunket lidt mere end før
Nu er det tydeligt at se at din styrke ikke er så stor som vi troede at drikke duer du ikke til men hvad duer du så til mener du selv
det var ikke små slurke jeg tog ville de sige hjemme i Asgård gudernes hjem
men kom bare an hvilken anden idræt du nu vil prøve mig i må du bestemme

199

At der i Brugge er så utrolig mange huse der er tre-firehundrede år gamle skyldes at byen blev glemt fordi adgangen til havet sandede til før den tid var Brugge en vigtig handels- og havneby men Antwerpen blev skiftet ind Brugge kom på udskiftningsbænken og kom aldrig mere i spil
Det var i midten af 1500-tallet uden indtægter eller udvikling i det hele taget blev der ikke bygget nyt og Brugge fik sig en ordentlig tomerosesøvn. Først i det 20. århundrede da turister fik øje på byen blev den vækket af sin dvale og lige siden har interessen udvist en stadig stigende kurve.

prædikativ omsagnsled
præposition forholdsord

relativ henførende
subjekt grundled

substantiv navneord
verbal udsagnsled

200

Diktatoren skrev en ordre til politichefen om hvad der skulle ske med oprørslederen. Hvilken **for**skel gør kommaets placering?

Henrettes, ikke landsforvises

Hen**rettes** ikke, landsforvises